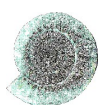
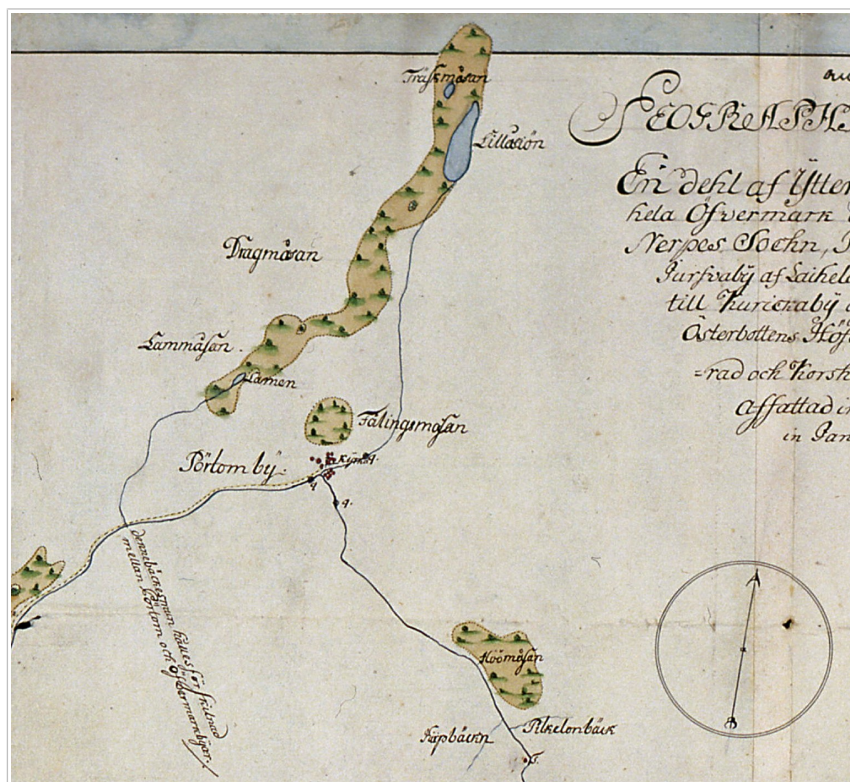

NÄRPES 2013

Kompletterande arkeologisk inventering av vindkraftpark i Pörtom

24.7.2013

KESKI-POHJANMAAN ARKEOLOGIAPALVELU

Innehållsförteckning

	S.
1. Grunduppgifter.....	2
2. Inledning.....	2
3. Topografi och fornlämningsbild.....	3
4. Metod och genomförande.....	4
5. Översiktskarta.....	5
6 . Beskrivning av inventerade områden.....	6
7. Resultat.....	9
8. Referenser.....	10

1. Grunduppgifter

Inventeringsområdet: Planeringsområdet för Pörtom vindkraftpark

Inventeringsart: Allmän inventering

Beställare: VindIn Ab/Oy

Utförandetid, fältinventering: 17.5.-19.5. och 17.7.-18.7.2013, 2 dagar

Grundkarta: 124210

Höjdnivå: ca 32,50-62,50 m.ö.h

Koordinatsystem: ETRS-TM35 FIN -plankoordinater

Fältinventering/rapportansvarig: Jaana Itäpalo

Ursprunglig rapport: Museiverkets arkiv och Österbottens museum

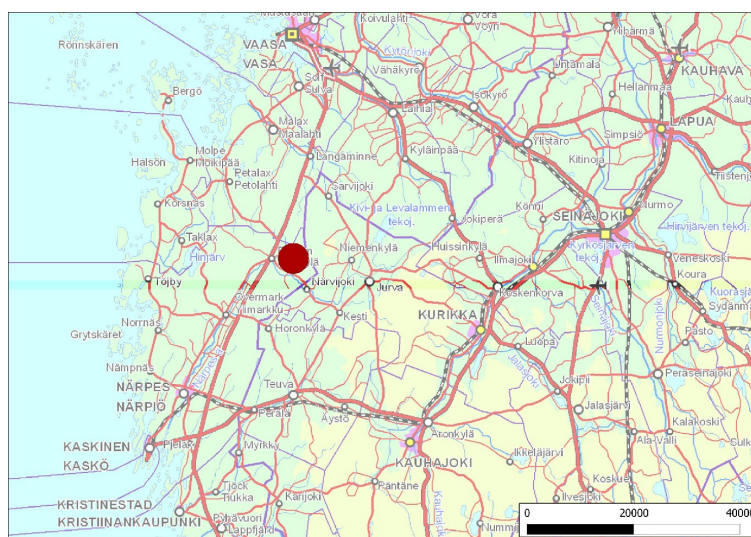
Tidigare undersökningar: Jaana Itäpalo inventering 2012 (Brännan)

Fynd:-

2. Inledning

I Närpes genomfördes en arkeologisk inventering inom planeringsområdet för Pörtoms vindkraftpark senhösten 2012 (figur 3, s. 5). Utredningen gäller lämningarna från förhistorisk och historisk tid. Ett stort antal förhistoriska fornlämningar är kända kring området¹ men inom den aktuella arealen låg inga tidigare kända lämningar. På grundkartan var en tjärdal markerad, vilken inventerades 2012 och bedömdes utgöra en fornlämning. Andra fornlämningar förekom inte².

Enligt Österbottens museums utlåtande³ var inventeringen år 2012 bristfällig och museet förutsetter ytterligare undersökningar. Syftet med den här utredningen är behovet av en kompletterande inventering. Terränginventeringen gjordes i maj och juli 2013. Inventeringen baserar sig på planeringen av vindkraftverkens placering som skiljer sig något från placeringen som användes i utredningen år 2012.

Figur 1. Utredningsområdets läge markerat på kartan.

¹ Museiverkets Fornminnesregister: Kulttuuriympäristön rekisteriportaali:

<http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx>

² Itäpalo Jaana 2012, Närpes. Inventeringsrapport 27.3.2013. Museiverkets arkiv.

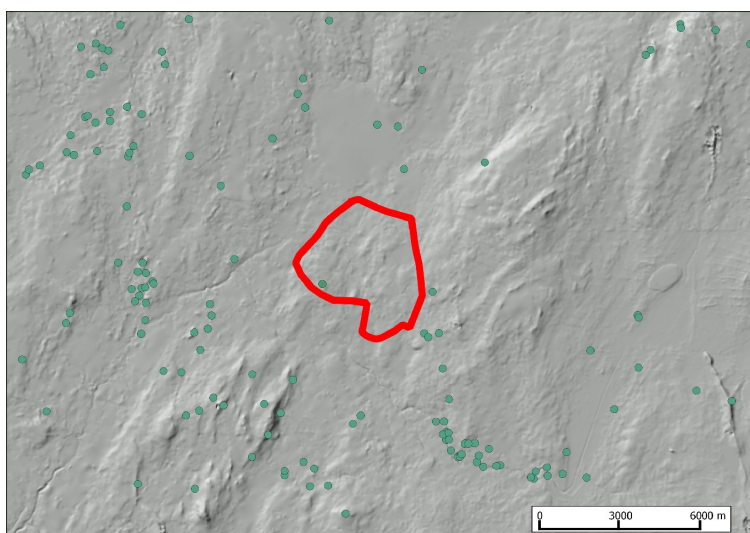
³ Österbotten museums utlåtande 29.4.2013.

3. Topografi och fornlämningsbild

Utredningsarealen omfattar ca 9 km². Höjdnivån 32,50-62,50 m över havet motsvarar fornha-
vets strandlinje från den senkamkeramiska tiden till början av bronsåldern ca 5800-3200 cal
BP.⁴ Terrängen är mest låga åsar och stora nivåskillnader finns inte. Den enda brantare slutt-
ningen Ormmossback, ligger i södra delen av området. På några ställen finns berghällar. Jord-
arten är fin morän, i norra och östra delar förekommer myr- och mossmarker. Några åkrar lig-
ger i de södra och nordvästra delarna och mitt i planeringsområdet. Småvatten finns inte.

I närområdet finns stenålders boplatser och rösen. Flera av dessa platser ligger på sandig
mark. Strax öster och sydost om undersökningsområdet befinner sig tre boplatser från stenål-
dern på 57-70 meters nivå över havet. De är Pörtom-Lokbäcken, Pörtom-Svinbacken 2 och
Pörtom-Lokåsen. I Lokåsen finns kam- och snörkeramikfynd. I närheten av boplatserna i Pör-
töm Svinbacken 1 finns ett röse på 65 meters nivå över havet.

Inom utredningsarealen förekommer bara ett sandigt område nära Pörtom-Lokbäckens stenål-
dersboplatser men det finns också låga moränåsar som är lämpliga lägen för förhistoriska bo-
platser och aktiviteter.

Figur 2. Höjdzoner över Pörtom. Inventeringsområde; rött begränsningslinje,
fornminnesobjektet(/möjlig fornlämning)⁵;grön cirkel.

4 Schulz Hans-Peter, Strandförskjutningstabell, otryckt.

5 <http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx>

De äldsta mer exakta kartorna över området är från 1650-talet och mitten av 1700-talet. På dessa kartor utgörs området av skogsmark och obebodda områden. Kartan från år 1856 redovisar stigar i området som löper i nutida skogsbil- och byvägar.⁶ De gamla stigsträckningarna kan vara indikationer på någon specifik verksamhet i utmarksområden, exempelvis kolning, tjärbränning och svedjebruk. Så även spår av odling, som röjningsröseområden/fossila åkermarker är potentiella. Fast bosättning som torplämningar eller gårdsplaner kan däremot inte nämnvärt påträffas.

4. Metod och genomförande

Vid lokaliseringen av förhistoriska fornlämningar användes analysering av markytans former/jordarter samt strandförskjutningskronologin och även inventeringsrapporter om området i närregionen.⁷ De historiska fornlämningarna klarlades med hjälp av litteratur och översiktlig historisk kartanalys. Huvudsakligen användes kartor på internet.⁸

Fältbesiktningen innebar en okulärbesiktning av potentiella lägen för olika slags fornlämningar och speciellt strandbunden förhistorisk aktivitet i de områden där vindkraftverk och vägar planeras. Vid de planerade vindkraftverken inventerades ett område med en radie av ca 50-200 meter beroende på terrängens beskaffenhet.

Förhistoriska boplatser utan synliga anläggningar är det svårt att hitta. Därför inventerades markytan specifikt de områden där det geografiska och topografiska läget indikerade möjliga forntida lämningar av boplatsskikt och på några av de här ställena grävdes provgropar med ca 30 cm i diameter och 30-40 cm i djup och även provstick gjordes med jordsond.

Det har uppmärksammats kalmarker utan någon växtlighet, t.ex. diken, grusgropar och kalhuggna och plöjda areal som är vanliga områden med tecken på forntida aktiviteter. - Det bör beaktas att de närmaste boplatserna har upptäckts ligga på sandmo just på sådana här platser.

Områden som saknade indikationer på arkeologisk potential inventerades översiktligt eller kontrollerades inte alls. Den planerade nya kraftledningslinjen vid den existerande kraftledningen som går genom utredningsområdet och de påtänkta tillfartsvägarna har inventerats med samma metod.

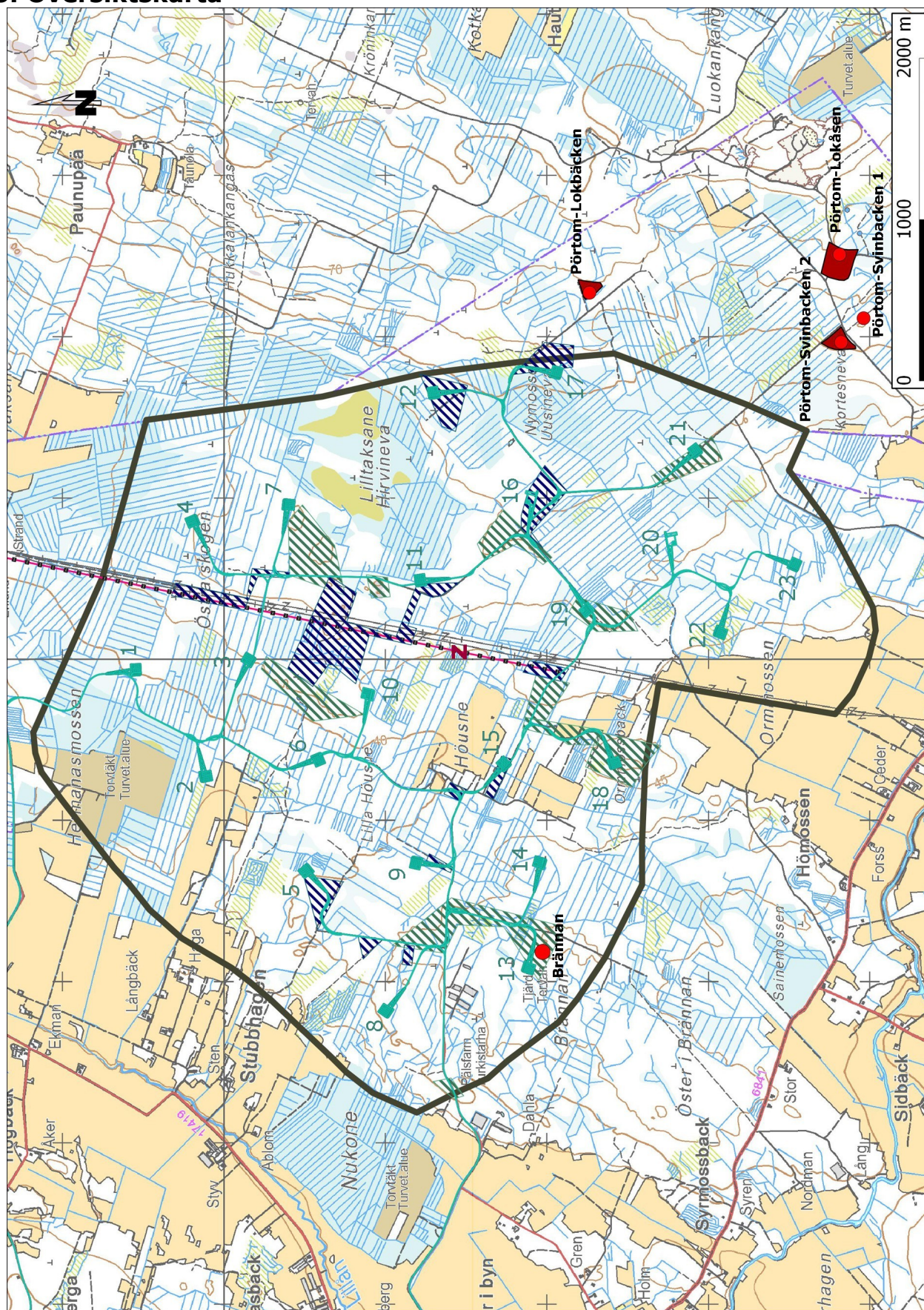
Objekten och observationerna mättes upp med GPS-mottagaren Garmin GPSmap 62s. I utredningen användes dataprogrammet Quantum GIS 1.8.0.

6 https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/24613/mh%20146%202d6%201e_2.jpg?sequence=3
<https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/23949>, <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/6824><http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-2007866>, https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/24613/mh%20146%202d6%201e_2.jpg?sequence=3,

7 Laulumaa Vesa 2009, Närpiö Pirttikylä (Pörtom) Metsäalueiden arkeologinen inventointi. 19.1.2010. Museiverkets arkiv, http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx?sovellus=mjhanke&taulu=T_HANKE&tunnus=9047 och Museiverkets forminnesrekister.

8 Webbsidan Finlands virtuella universitet: Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto (JYX) <https://jyx.jyu.fi/dspace/>

5. Översiktskarta

Figur 3. Inventeringsområde. Fornlämningarna utmärkta med rött och de undersökta områdena år 2012 med grönt/år 2013 med blå, vindkraftverk och vägförbindelser med turkos.

6. Beskrivning av de inventerade områdena

Vindkraftverk nr. 3, 5, 7, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 21

3

Vid kanten av låg, nästan jämn mo. Runt om platsen för vindkraftverket är terrängen utdikad mossmark, som växer bland annat skvattram. Omkring 200 m söderut befinner sig en odikad något högre sluttning och den inventerades mer specifikt. Det här området växer ung blandskog, också enbär. Bara några stenar förekommer på markytan. Ca 300 meter mot sydväst om vindkraftverket ligger ett höbeväxt fält på 5 m i diameter som är ett tecken på någon ganska modern aktivitet. Ca 700 m sydost om vindkraftverket nära berghällar och den planerade servicevägen befinner sig några få små grusgropar, några gropar förekommer också i nedre delen av sluttningen.

Figur 4. Terrängen ca 150 m sydväst om vindkraftverk nr. 3. Foto från sydväst.

5

Området växer planterad tallskog och tät skog efter skoghuggning och därför var det svårt att få observationer.

Figur 5. Tillfartsvägens linje mot vindkraftverket nr. 5. Foto från öst.

7

På södra sidan av vindkraftverket befinner sig en låg sluttning, där det nyligen har huggits skog. Runt om arealen fanns några körspår av en skogsmaskin utan växtlighet vilket möjliggjorde några observationer av den kala markytan.

10

Vid södra kanten en låg sluttning. Kring vindkraftverket befinner sig mossig mark och granskog. Inga betydliga observationer gjordes.

11

Området runt det planerade vindkraftverket förekommer avverkade skogsskiften som växer mest tät ung skog. Terrängen är jämn. Området inventerades översiktligt, huvudsakligen kring vägkanterna.

12

I mitten av skogshuggningsområden av varierande ålder, men söder om platsen för vindkraftverket förekommer också gammal granskog. Platsen för vindkraftverket är beläget på ett utdikat kalhuggningsområde. Jordarten är sand. På västra sidan av det planerade vindkraftverket befinner sig också ett kalhuggningsområde. Jordarten där är sand och ganska stenigt grus. Observationer av den kala markytan var möjliga på ett brett område.

Figur 6. Platsen för vindkraftverket nr. 12. Foto från söder.

Figur 7. Den utdikade terrängen ca 100 m mot väst om vindkraftverket nr. 12. Foto från öst.

13

Platsen för vindkraftverket befinner sig vid kanten av en myrmark. Ca 50 m sydost förekommer en liten stenig areal. Området växer huvudsakligen ung tallskog, nära tjärdalen förekommer också gammal granskog. Mot söder och sydost förekommer skogshuggning och plöjda områden som växer ung planterad tallskog.

15

Mellan en åker och ett skogshuggningsområde, som växer ung tät skog. Marken är ganska fuktig. På västra sidan av det planerade vindkraftverket och strax norr om en skogsbilväg är ett gammalt åkerområde.

16

Platsen för vindkraftverket är belägen på jämn terräng. De enda observationerna var små beväxta grusgropar vid väggkanten på omkr. 150 meters avstånd mot sydost.

17

Platsen för vindkraftverket befinner sig vid kanten av kärrig mark. Terrängen höjer sig norrut och österut och där växer området gammal granskog. Genom några provgropar träffades ett tjockt torvlager på ca 30 cm och under det förekom sand.

Figur 8. Marken runt vindkraftverket nr. 17. Foto från nord.

18

På den högsta punkten av backen befinner sig många moderna små grusgropar. Marken är mycket stenig och därför det var svårt att gräva provgropar. Speciellt den östra/södra sidan av backen var potentiell att hitta fornlämningar på och den inventerades mer grundligt. På norra delen av backen har kalhuggning och skogsplöjning ägt rum.

19

Platsen för vindkraftverket befinner sig i en låg sluttning som växer ung tallskog. Kring området förekommer mossig mark. Ca 150 m sydväst påträffades två stora upprättstående gränstenar i den nuvarande gränslinjen och den planerade tillfartsvägenslinjen.

21

Väster om skogsbilvägen växer ung tallskog och låg undervegetation. Terrängen sänker sig svagt mot väst. På östra sidan av vägen på ca 100-200 meters avstånd mot nordväst några vindfällen förekommer och observationer av den kala markytan var också möjliga. Strax sydost om det planerade vindkraftverket är skogen mycket tät och det var nästan omöjligt att göra observationer där.

Figur 9. Skogen på den västra sidan av den nuvarande skogsbilvägen och den planerade servicevägen. Foto från nord.

Kraftledningslinjen

Omgivningen vid den planerade kraftledningslinjen förekommer kärrig terräng och nästan bara avverjade skogsskiften och exploaterade ytorna.

7. Resultat

Vid utredningen 2012 registrerades en tjärdal vilken bedöms utgöra en fornlämning. Inga nya historiska lämningar eller indikationer på forntida aktivitet eller tecken på dolda fornlämningar framkom vid inventeringen 2013.

Området har utdikats i stor skala, men nu är diken nästan helt beväxta. Skogarna är täta på många ställen. Därför var observationer av kal markyta möjliga på några få platser eller det var för det mesta omöjligt att göra några observationer av omgivningen. På plöjda skogsskiften förekom inte heller tecken på forntida verksamhet. Genom prover med jordsond och spade träffades inte alls skärvstenar, kol/sot, kvarts eller andra vanliga tecknen på råämnen för bearbetning.

Efter den kompletterande kartläggningen verkar det fortfarande att det inte är sannolikt att hitta nya fornlämningar i det här området i Pörtom. Anledningen till fenomenet är kanske jordmånen tillsammans med den relativt låga och jämna topografin, som skiljer sig från de närområden där stenålders boplatser har påträffats på sandmark och där det förekommer nivåskillnader mellan boplatser och områden runt dem.

Lestijärvi 24.7.2013

8. Referenser

Arkiv och register:

Rapporter:

Itäpalo Jaana 2012, Arkeologisk inventering av vindkraftpark i Pörtom. 27.3.2013. Museiverkets arkiv och Österbottens museum.

Laulumaa Vesa 2009, Närpiö Pirttikylä (Pörtom) Metsäalueiden arkeologinen inventointi. 19.1.2010. Museiverkets arkiv.

http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx?sovellus=mj-hanke&taulu=T_HANKE&tunnus=9047

Museiverkets fornminnesregister: Kulttuuriympäristön rekisteriportaali:

<http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx>

Kartor:

Arkivverkets digitalarkiv: <Http://digi.narc.fi/digi/search.ka>

Webbsidan Finlands virtuella universitet: Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto (JYX)

<https://jyx.jyu.fi/dspace/>

https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/24616/mh%20110%2056m%2035%204%20narpio_2.jpg

https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/24613/mh%20146%202d6%201e_2.jpg

Lantmäteriverket 2013. Filservice för avgiftsfri data.

Litteratur:

Chartographia Ostrobothnica. Pohjanmaa vanhoissa kartoissa. Österbotten på gamla kartor. 2006.

Svenska Österbottens historia I. 1977.

Åkerblom K. V., Pörtom historia. 1954.

Otryckt material:

Schulz Hans-Peter, Strandförskjutningstabell.